

BEREISHIS: A STUDY OF TEXT, TRADITION & THEOLOGY

WHAT AND WHERE WAS THE TREE OF KNOWLEDGE

בראשית רבה (ט:ז)

מה היה אותו האילן שאכל ממנו אדם וחיה, ר"מ אומר חטים היו, כד לא הוה בר נש דיעה אינון אמרין לא אכל ההוא אינשא פיתא דחיטי מן יומי, רבי שמואל בר ר' יצחק בעי קמי רבי זעירא א"ל אפשר חטים היו, אמר לו הין, א"ל והכתיב עץ, א"ל מתמרות היו כארזי לבנון . . . רבי יהודה בר אלעאי אמר ענבים היו שנאמר (דברים לב:לב) ענבימו ענבי רוש אשכולות מרורות למו, אותן האשכולות הביאו מרורות לעולם, רבי אבא דעכו אמר אתרוג היה, הה"ד (בראשית ג:ו) ותרא האשה כי טוב העץ וגו', אמרת צא וראה איזהו אילן שעצו נאכל כפריו, ואין את מוצא אלא אתרוג, רבי יוסי אומר תאנים היו, דבר למד מענינו משל לבן שרים שקלקל עם אחת מן השפחות, כיון ששמע השר טרדו והוציאו חוץ לפלטיין והיה מחזר על פתחיהן של שפחות ולא היו מקבלות אותו אבל אותה שקלקלה עמו פתחה דלתיה וקבלתו, כך בשעה שאכל אדם הראשון מאותו האילן, טרדו הקב"ה והוציאו חוץ לג"ע = לגן עדן, והיה מחזר על כל אילנות ולא היו מקבלין אותו, ומה היו אומרים לו אמר רבי ברכיה הא גנב דגנב דעתיה דברייה . . . אבל תאנה שאכל מפירותיה, פתחה דלתיה וקבלתו, הה"ד ויתפרו עלה תאנה . . . רבי עזריה ורבי יהודה בר סימון בשם ריב"ל אמר ח"ו, לא גלה הקדוש ב"ה אותו אילן לאדם, ולא עתיד לגלותו, ראה מה כתיב (ויקרא כ:טז) ואשה אשר תקרב אל כל בהמה וגו' אם אדם חטא בהמה מה חטאת אלא שלא תהא בהמה עוברת בשוק ויאמרו זו היא הבהמה שנסקל פלוני על ידה, ואם על כבוד תולדותיו חס המקום, על כבודו עאכ"ו, אתמהא.

רמב"ן (בראשית ב:ט)

בעבור שאמר הכתוב ועץ החיים "בתוך" הגן, ולא אמר "בגן", ועוד, שאמר (להלן ג ג) "ומפרי העץ אשר בתוך הגן אמר אלהים לא תאכלו", שלא הזכירו ולא הודיעו בשם אחר, נאמר לפי פשוטו שהוא מקום ידוע בגן שהוא בתוך. ולכך תרגם אונקלוס "במציעות גנתא": והנה לדבריו עץ החיים ועץ הדעת שניהם היו באמצע, ואם כן נאמר שהוא כאלו תעשה באמצע הגן ערוגה אחת סוגה, ובה שני האילנות האלה. ויהיה האמצע הזה אמצע רחב, כי אמצע הדק כבר אמרו שאין יודע בו אמתת הנקודה בלתי השם לבדו.

רבינו בחיי (בראשית ב:ט)

ועץ החיים בתוך הגן. באר הכתוב בעץ החיים שהוא "בתוך הגן", באמצעו ממש, ולא יעשה כן בעץ הדעת כי לא פורש באיזה מקום היה מן הגן. אמנם ממה שהזכיר "בתוך הגן" והושם בין עץ החיים ועץ הדעת אנו מבינים כי שניהם היו בודאי בתוך הגן, ואע"פ שהם שנים וא"א לשני אילנות להיות באמצע ממש, היו בכאן למטה אחד ולמעלה שנים, כי חבורן אחד מלמטה והולכים ומתפרדים למעלה, ובכך היו שניהם באמצעות הגן ממש.

Rabbi Dr. Norman Lamm, *Seventy Faces*, vol. 1 (New Jersey: 2002), pp. 209-210

But Judaism has taught all of us, Jews and non-Jews alike, that even when learning is pursued for its own sake, intellectually, it must never become an absolute, unrelated to moral dimensions. One must learn in order to do; and even if he learns for the sake of learning itself, it must be the kind of learning which makes him a different and better human being. King Solomon referred to the Torah, the repository of Jewish teaching, as "a tree of life to them who take hold of it" (Proverbs 3:18). Notes that the famed king (whose wisdom was legendary despite his lack of an earned doctorate) chose as the symbol of learning only one of the two trees that grew in the middle of Garden of Eden: the Tree of Life and the Tree of Knowledge. Surprisingly, he equated Torah-essentially an

intellectual pursuit-with the tree of Life rather than that of Knowledge. For true Torah is more than knowledge, it is life. true education is more than learning, it is human experience and neighborly love and elemental compassion as well. . . .

That learning must be more than knowledge, that it must enhance life, was expressed in a startlingly poignant way by the Zohar, the source book of Jewish mysticism. The biblical Tree of Knowledge, it taught, possessed within it yet another tree-in Aramaic *ilana de'mota*, the Tree of Death. When man combines knowledge and life, he is capable of suppressing the Tree of Death. But if he pursues knowledge alone, unconcerned with the Tree of Life-with human compassion and love and gentleness-he thereby releases the noxious Tree of Death in all of its many and ugly manifestations.

רמב"ן (שם)

ועץ החיים, אילן פריו נותן באוכליו חיים ארוכים: ועץ הדעת טוב ורע – אמרו המפרשים כי היה פריו מוליד תאות המשגל, ולכן כסו מערומיהם אחרי אכלם ממנו . . . ואיננו נכון אצלי בעבור שאמר והייתם כאלהים יודעי טוב ורע (להלן ג ה). ואם תאמר כחש [הנחש] לה, הנה ויאמר ה' אלהים הן האדם היה כאחד ממנו לדעת טוב ורע (להלן ג כב) . . . והיפה בעיני, כי האדם היה עושה בטבעו מה שראוי לעשות כפי התולדת, כאשר יעשו השמים וכל צבאם, פועלי אמת שפעולתם אמת ולא ישנו את תפקידם, ואין להם במעשיהם אהבה או שנאה. ופרי האילן הזה היה מוליד הרצון והחפץ שיבחרו אוכליו בדבר או בהפכו לטוב או לרע. ולכן נקרא "עץ הדעת טוב ורע", כי "הדעת" יאמר בלשוננו על הרצון . . . ואפשר שנתכוון הכתוב לענין הזה כשאמר, אשר עשה האלהים את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים (קהלת ז כט). "היושר" שיאחזו דרך אחת ישרה, "והבקשה בחשבונות רבים" שיבקש לו מעשים משתנים בבחירה ממנו.

ר' ירוחם ליוואוויץ – דעת חכמה ומוסר (ח"ג סי' כח)

הרמב"ן ביאר בכמה מקומות בענין חטא אדה"ר . . . זכרוני בהיותי ילד שמעתי מספורי ילדות, כי היה איש אשר כל דבריו היו "טאָמער פאַרקערט" וכל מה ששומע או רואה לא היו לו דברים אחרים כ"א מרגלא בפומיה . . . אינו יודע ואינו מבין שום דבר כ"א זאת אומנתו להשיב על כל דבר טאָמער פאַרקערט . . . וזהו הסוד אשר נתן השי"ת ממשלה ושלטון בבריאת היצר . . . כי הרא השי"ת באופן שיש צד ופתח לדעת גם מדבר והפכו . . . שברא אופנים שיש לחשוב טאָמער פאַרקערט . . . ועד"ז נבין ענין של חטא אדה"ר כפי שביאר הרמב"ן ז"ל שקודם החטא היה מוכרח במעשיו . . . כידוע ע"ז ציור האדמו"ר מקלם ז"ל כמו אדם שאינו יכול לילך ערום בשוק, הכי מוכרח להיות לבוש במלבושים? ודאי הוא יכול לילך גם ערום ובכ"ז אינו עושה זאת בשום אופן כי איך ילך ערום בפני כל אדם! זהו דרך הכרחיותם, וכן היה קודם החטא מעשה אדה"ר, כי לא היה לו שום צד אפשריות לעשות הפיך דבר השי"ת . . . ולאחר חטאו . . . היתה בידו הבחירה ר"ל נעשה כאילו הוא בעל בחירה וברשותו וברצונו להרע או להיטיב בין לו בין לאחרים, היינו שנפחתו לפניו פתחים ודרכים שיודע דבר וגם הפכו.